

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 7.7.2004
COM(2004) 461 final

**KOPIENAS PAZIŅOJUMS EIROPAS SAVIENĪBAS PADOMEI, EIROPAS
PARLAMENTAM UN EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU
KOMITEJAI**

**Jaunattīstības valstis, starptautiskā tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība : Kopienas
vispārējo preferenču sistēmas (VPS) uzdevumi desmitgadei no 2006. līdz 2015. gadam**

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS SAVIENĪBAS PADOMEI, EIROPAS
PARLAMENTAM UN EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI

Jaunattīstības valstis, starptautiskā tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība :Kopienas vispārējo
preferenču sistēmas (VPS) uzdevumi desmitgadei no 2006. līdz 2015. gadam

Satura rādītājs

1.	Ievads	3
2.	Attīstība starptautiskās ekonomikas kontekstā.....	3
3.	VPS pārskats	4
4.	VPS no 2006. līdz 2015. gadam.....	6
5.	VPS juridiskais pamatojums	7
6.	VPS ieviešanas līdzekļi	7
7.	Nobeigums	11

Kopsavilkums

- Vispārējo preferenču sistēma (VPS) ir viens no atslēgas elementiem, kas atbalsta jaunattīstības valstis cīņā pret nabadzību, palīdzot tām gūt ienākumus ar starptautiskās tirdzniecības palīdzību. Šī paziņojuma mērķis ir nospraust principus, uz kuriem būtu jābalsta dažādie reglamentu, kas tiks izstrādāti laikposmā no 2006. līdz 2015. gadam, lai sasniegtu šo mērķi.
- VPS ietilpst plašākā Kopienas tirdzniecības politikas prioritāšu sistēmā. Kā viena no šīm prioritātēm parādās Dohas programma, kas radīta tieši jaunattīstības valstīm.
- VPS jābūt stabilai, prognozējamai, objektīvai un vienkāršai, turklāt tā jābūvē uz iepriekš izveidotām shēmām. Tai jābūt viegli pieejamai tirgotājiem. Režīmu skaits (patlaban pieci) ir jāsamazina.
- VPS jāizmanto valstīs, kurās tā visvairāk nepieciešama: atpalikušās valstīs un neaizsargātās tautsaimniecības nozarēs. Ar VPS palīdzību ir jāpalīdz šīm valstīm sasniegt tādu konkurētspējas līmeni, kas tās padarītu ekonomiski neatkarīgas un izveidotu no tām līdzvērtīgus partnerus starptautiskajā tirdzniecībā.
- Ir jāuzsver ilgtspējīgas attīstības nozīmīgums, nosakot vienotu papildkoncesiju režīmu visām jaunattīstības valstīm, kurām nepieciešama īpašas attīstības programma (« VPS+ »), un kuras ievēro galvenās starptautiskās konvencijas sociālo, vides aizsardzības un pārvaldes tiesību jomā, ieskaitot cīņu pret narkotikām. Kopiena atceļ šādu papildpreferenču priekšrocības, ja atbildīgo starptautisko organizāciju novērtēšanas mehānismi atklās smagus un sistemātiskus šo tiesību pārkāpumus valstīs, kurām piešķirtas šīs priekšrocības.

1. IEVADS

Visā pasaulē tirdzniecība tiek uzskatīta par galveno attīstības faktoru. Lielāka jaunattīstības valstu iesaistīšanās multilaterālismā, pati par sevi nav pietiekama, lai nodrošinātu attīstību, tomēr tas ir nozīmīgs mērķis, kas jāasniedz lai izskaustu nabadzību. Deklarācijā, kas pieņemta Pasaules Tirdzniecības Organizācijas (PTO) valstu ministru konferencē Dohā, 2001. gada 14. novembrī ir atzīts, ka starptautiskajai tirdzniecībai varētu būt nozīmīga loma ekonomiskās attīstības veicināšanā un nabadzības samazināšanā.

Pēdējo gadu laikā ir mainījusies izpratne par attīstību. Šis jēdziens ir papildinājies tālu aiz vienīgi ekonomiskajiem kritērijiem. Turpmāk attīstība tiks vērtēta tieši tāpat kā tādi kritēriji kā cieņa pret vidi, sociālo apstākļu uzlabošana, cīņa pret korupciju vai pārvaldes uzlabošana utt.

Dažādās VPS shēmas, kuras attīstītās valstis un, pirmām kārtām, Eiropas Kopiena piešķirusi jaunattīstības valstīm, jāaplūko Dohas programmas kontekstā. Galvenā prioritāte ir palīdzēt jaunattīstības valstīm izmantot globalizācijas priekšrocības,

galvenokārt sasaistot tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību. Visbeidzot, reģionālā sadarbība Dienvidi/Dienvidi¹ ir viens no elementiem citu starpā, kuram būtu jāveicina attīstība. Tātad VPS savu iespēju robežās būtu jāveicina šo mērķu sasniegšana.

Šī paziņojuma mērķis ir noteikt galvenos VPS uzdevumus nākamajai desmitgadei (2006/2015), kā arī līdzekļus, kas būtu izmantojami šo mērķu sasniegšanai, proti, regulas ilgtermiņa piemērošanai, no kurām pirmā stāsies spēkā 2006. gada 1. janvārī.

2. ATTĪSTĪBA STARPTAUTISKĀS EKONOMIKAS KONTEKSTĀ

Ir jāintensificē cīņa par attīstību un nabadzības izskaušanu. Šajā aspektā starptautiskās tirdzniecības nozīme arvien vairāk palielinās (attīstīto valstu un jaunattīstības valstu ekonomiskās atvērtības līmenis nepārtraukti paaugstinās), pastiprinoties tirdzniecības politikas instrumentu iedarbībai. Viens no šiem instrumentiem ir VPS.

Turklāt ir jāpanāk līdzsvars starp tirdzniecības attīstību, no vienas puses, un industrializācijas attīstību, no otras puses. Šis līdzsvars jāatspoguļo izcelsmes noteikumos. Ar kokvilnu saistītā problemātika, kas tika apspriesta PTO valstu ministru konferencē Kankunā 2003. gada septembrī, skaidri pierādīja dažu Āfrikas valstu vēlēšanos vairs neeksportēt kokvilnas šķiedras ar zemu pievienoto vērtību, bet pārdot audumus un apģērbus. Šāda pieeja drīzāk novestu pie attīstības industriālās koncepcijas izvirzīšanas priekšplānā piemērojot izcelsmes noteikumus, kuros pieprasīta spēcīga vertikāla integrācija. Turpretim dažas Āzijas valstis, kas specializējušās darbaspēka industrijā, vēlas iegādāties pusfabrikātus, lai pilnībā izmantotu tikai tās priekšrocības, ko šīm valstīm starptautiskajā tirgū nodrošina zemais vidējās algas līmenis. Te piemērotāka būtu komerciāla pieeja attīstībai, kas atvieglotu tirdzniecību. Šajā gadījumā izcelsmes noteikumiem vajadzētu būt elastīgākiem. Tātad tos vajadzētu līdzsvaroti pilnveidot, lai ņemtu vērā šīs pretrunīgās situācijas.

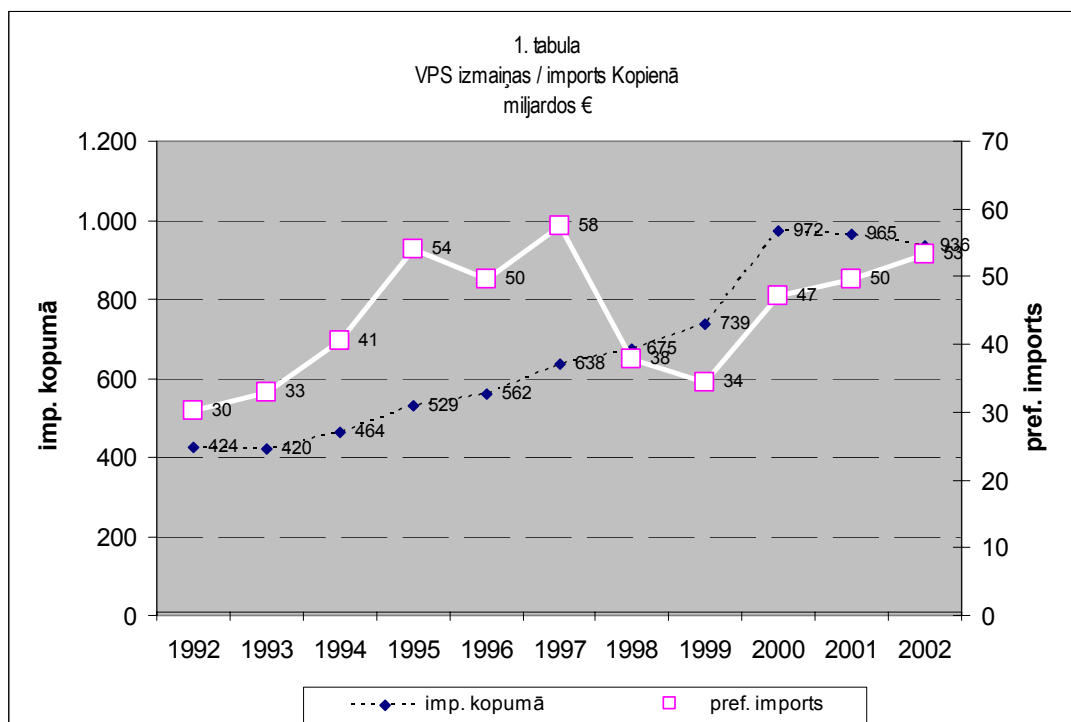
3. VPŅ PĀRSKATS

Izmantojot pieejamos precīzos VPS statistikas datus par iepriekšējiem 10 gadiem (līdz 2002. gadam), ir iespējams izdalīt divas tendences.

Pirmā tendence liecina par to, ka Kopienas importa apjoms (iztekts eiro) ir divkārtšojies, no 424 miljardiem eiro līdz 936 miljardiem eiro (*I. tabula*), kamēr VPS importa reālā vērtība tajā pašā laikposmā ir palielinājusies no 30 līdz 53 miljardiem eiro. Turklāt šis VPS pieaugums ir bijis nevienmērīgs. Tas izskaidrojams ar faktu, ka pēc PTO noslēgto tarifu nolīgumiem, veselās rūpniecības nozares vairs netiek apliktas ar muitas nodokļiem (piemēram : 1996. gadā pieņemtais lēmums par muitas nodokļa atcelšanu elektroniskajiem un informācijas tehnoloģiju produktiem, ar ko

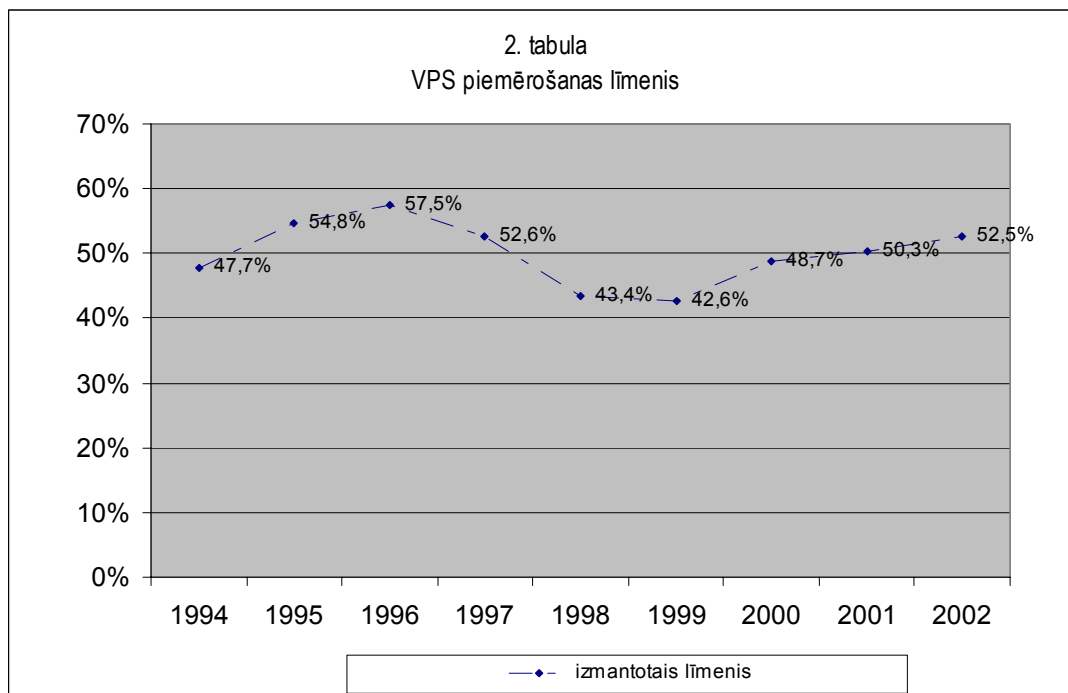
¹ Reģionālo sadarbību VPS ietvaros varētu veicināt, piemērojot izcelsmes noteikumus. Izcelsmes noteikumi ir pamatā jebkurai režīmam, kas paredz preferences noteiktas valsts ražojumiem. Šie noteikumi ir atviegloti attiecībā uz VPS reģionālās kumulācijas ietvaros, kas ļauj sasniegt lokālās integrācijas līmeni, pateicoties kaimiņvalstu izcelsmes komponentiem.

daļēji izskaidrojama preferences importa samazināšanās 1997. – 1998. gados, kas redzama 1. tabulā). Tātad dabiskā VPS piemērošana ar laiku ir būtiski mainījies, tāpēc ir grūti novērtēt šo sistēmu skaitliskā izteiksmē.

Otrā tendence liecina par VPS piemērošanas līmeņa² nevienmērīgu attīstību (2. tabula). Tomēr pēdējos četros gados iezīmējusies šī līmeņa pozitīva attīstība, 2002. gadā sasniedzot 52,5% līmeni.

² Piemērošanas līmenis ir attiecība starp tirdzniecību ar produktiem no VPS izmantojošām valstīm un apjomu, kuram patiešām piemēroti preferenciāli tarifi.

4. VPS NO 2006. LĪDZ 2015. GADAM

Lai gan muitas nodokļi pakāpeniski ievērojami samazinās, ar tiem vēl joprojām tiek aplikti daudzi produkti. Daudzās nozarēs, kurās pastāv sīva konkurence uzņēmēju starpā, muitas nodokļu samazinājums veicina produktu piegādes izvēli par labu vienai vai otrai valstij.

Par tarifu samazinājumu būtu jālemj Dohas programmas ietvaros, jebkurā gadījumā VPS, it īpaši Kopienas VPS, joprojām ir instruments, kas tiek izmantots jaunattīstības valstu labā. Patiesībā Kopienas VPS šīm valstīm neapstrīdami ir labvēlīgāka un nozīmīgāka nekā visām attīstītajām valstīm³. Šis dominējošais Kopienas VPS stāvoklis turpmākajos gados, protams, pastiprināsies sakarā ar Eiropas Savienības paplašināšanos 2004. gada 1. maijā⁴.

³ Kopienas VPS tiek piemērota 178 neatkarīgās valstīs vai teritorijās. No apvienotajā nosaukumu kopumā ierakstītajiem nedaudz vairāk par 10 000 produktiem VPS tiek piemērota 7 000 apstrādātiem produktiem, proti, vairākiem rūpniecisko produktu un ļoti daudziem lauksaimniecības un zivsaimniecības produktiem. Puse produktu vispār netiek aplikta ar nodokļiem, turpretim otrai, delikātajai produktu daļai nodokļi tiek samazināti par 3,5 procentu punktiem (vislielākās labvēlības režīma tarifs, mīnus 20% tekstilizstrādājumiem un apģērbam). Saskaņā ar atsevišķiem noteikumiem, ar VPS no nodokļiem tiek atbrīvoti visi produkti (izņemot ieročus) no 49 mazattīstītām valstīm (un Austrumtimoras).

⁴ 2002. gadā tirdzniecība ar tām jaunattīstības valstīm, kuras izmanto Kopienas VPS priekšrocības, sasniedza 53 miljardus eiro (5,6% no Kopienas importa kopapjoma), salīdzinājumā ar otras lielākās VPS rādītājiem – tirdzniecību ar ASV, attiecīgi 16,4 miljardi eiro (1,4% no importa kopapjoma).

5. VPS JURIDISKAIS PAMATOJUMS

VPS ir izņēmums no VVTT vislabvēlīgākās nāciju klauzulas. Turklāt tai jāievēro habilitācijas klauzula, ko interpretējušas PTO apelācijas struktūras sakarā ar sūdzību, ko Indija iesniegusi pret Kopienas VSP (« narkotiku režīms »).

Habilitācijas klauzula nosaka, ka VPS shēma ir « jāvispārina, vienpusēji un nediskriminējoši ». VPS ir jāatvieglo un jāveicina tirdzniecība un pozitīvā veidā jāatbilst jaunattīstības valstu finansiālajai un komerciālajai attīstībai.

Apelācijas struktūra uzskata, ka attīstītās valstis principā ir atļāvušas piešķirt atšķirīgus tarifus produktiem no valstīm, kuras izmanto VPS priekšrocības, ar noteikumu, ka tāda pati attieksme būs arī pret visiem vienādos apstākļos esošajiem šo priekšrocību izmantotājiem. Kādam PTO loceklim, kurš vēlējas piešķirt papildu tarifu preferences savas VPS shēmas ietvaros, nācās objektīvi uzskaitīt galvenās to jaunattīstības valstu « attīstības nepieciešamības », kuras varētu tikt uzskatītas par īpašām.

6. VPS IEVIEŠANAS LĪDZEKĻI

Rezultātā, desmitgadē no 2006. līdz 2015. gadam ar dažādām VPS regulām jāpaveic sekojoši uzdevumi :

6.1. Jāsaglabā augstas likmes

Pastāv trīs faktori, kas izraisa VPS piedāvājuma samazināšanos⁵. Pirmais faktors ir muitas nodokļu samazināšana sakarā ar vislielākās labvēlības režīma⁶, piemērošanu, kas rada vidējās preferenču robežas samazināšanos⁷; otrais faktors izriet no PTO ietvaros noslēgtajiem starptautiskajiem nolīgumiem, kuros paredzēts atcelt muitas nodokli virknei produktu, uz kuriem attiecas VPS (skatīt 3. paragrāfu). Saskaņā ar starptautisko kafijas nolīgumu, kas tika noslēgts PTO Singapūras konferences ietvaros, tika atcelti muitas nodokļi daudziem produktiem, tādējādi samazinot VPS nominālo piemērošanas jomu; trešais faktors izriet no brīvā tirgus divpusējo vai reģionālo nolīgumu pieauguma.

Kopienas piedāvājuma saglabāšanu vai pat uzlabošanu var īstenot vairākos veidos. Vispirms to veicina Kopienas paplašināšanās, 2004. gada 1. maijā pievienojoties desmit jaunām dalībvalstīm. Bet tāpat vajadzētu izpētīt, kuriem produktiem vēl varētu piemērot VPS. VPS neattiecas uz gandrīz desmito daļu kopējā muitas tarifa produktu, kuri tiek aplikti ar nodokļiem. Arī dažus produktus, kuri patlaban tiek uzskatīti par delikātiem, varētu iekļaut parasto produktu kategorijā, pārvērtējot delikātuma jēdzienu (skatīt. 2. paragrāfu iepriekš).

⁵ VPS piedāvājums ir preferenciālie tarifi, kas pieejami valstīm, kuras izmanto VPS priekšrocības. 2002. gadā *faktiskais* VPS piedāvājums tika lēsts uz 2,2 miljardiem eiro neiekasētu muitas nodokļu izteiksmē.

⁶ Vislielākās labvēlības režīma nodokļi ir nodokļi, ar kuriem Kopiena apliek trešās valstis ārpus *preferenciālo* tarifu sistēmām, piemēram, VPS.

⁷ Preferenču robeža ir atšķirība starp vislielākās labvēlības režīma nodokli un VPS preferenciālo nodokli.

Preferenču robežas pievilcība (pašlaik 3,5 procentu punkti delikātajiem produktiem un 100% parastajiem produktiem) vismaz tiks saglabāta un, ja iespējams, uzlabota.

Visbeidzot Komisija turpinās sekot šo pasākumu ietekmei uz īpaši nomaļajiem reģioniem.

6.2. Novirzīt VPS uz valstīm, kurām tā visvairāk vajadzīga

Atbilstoši plašajam Kopienas VPS shēmas ģeogrāfiskajam pielietojumam, tai ir paaugstinātas budžeta izmaksas. Rezultātā VPS būtu jānovirza uz tām valstīm, kurām tā visvairāk vajadzīga, kā piemēram mazattīstītajām valstīm un vistrūcīgākajām jaunattīstības valstīm (valstīm ar mazattīstītu ekonomiku, svešu teritoriju apņemtām valstīm, mazajām salu valstīm un valstīm ar zemiem ienākumiem), lai tās vairāk iesaistītu starptautiskajā tirdzniecībā. Prioritārā kārtā VPS būtu jāizmanto tieši šajās valstīs. Šo mērķi var sasniegt dažādos veidos. Vispiemērotākā metode ir konkurētspējīgāko valstu/produktu gradācija.⁸ Galvenokārt vajadzētu graduēt dažu VPS izmantotājvalstu pašas konkurētspējīgās produktu grupas. Tas nozīmē, ka šo valstu konkurētspējīgajiem produktiem preferences vairs nav nedz nepieciešamas, nedz pamatotas. Tomēr gradācijas mehānisma piemērošana prasīs uzmanīgu pieeju attiecībā uz vistrūcīgākajām valstīm.

Tātad uz kurām valstīm būtu jāvirza preferences? Acīmredzot, vispirms uz mazattīstītajām valstīm, kurām preferences būtu jāpiemēro cik plaši vien iespējams. Tas nozīmē, ka jāparedz īpaši noteikumi, kas mīkstinātu sekas, kādas varētu rasties pēc šo valstu svītrosanas no Apvienoto Nāciju mazattīstīto valstu saraksta. Pašlaik šāda svītrosana automātiski nozīmē arī to, ka šī valsts zaudē VPS priekšrocības, kas paredzētas mazattīstītām valstīm. VPS būtu jāparedz pakāpenisks atcelšanas mehānisms, ko piemēro attiecīgajai valstij, izstrādājot īpašu VPS nolīgumu (režīmu EBA «*Everything But Arms*»)⁹.

Turklāt otra valstu grupa sastāv no svešu teritoriju apņemtām valstīm un valstīm ar zemiem ienākumiem, kurām nav iespējams samazināt pašizmaksu, vai kuras ir skārušas nodrošinājuma problēmas, un valstīm ar vienvērtīgu ekonomikas struktūru. Šī pieeja ir piemērojama galvenokārt tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošanas nozarei. Komisijas 2003. gada oktobra paziņojumā¹⁰ jau bija uzsvērtā šī nepieciešamība novirzīt preferences uz valstīm, kurām tās visvairāk vajadzīgas, ņemot vērā apstākli, ka tekstilizstrādājumu kvotas (MFA) no 2004. gada decembra tiks izņemtas no sistēmas.

6.3. Piedāvāt vienkāršāku un pieejamāku VPS

Jāpieliek visas pūles VPS vienkāršošanai. Šī vienkāršošana jau ir uzsākta pašreizējā VPS, bet tā ir vēl vairāk jāuzsver. Vienkāršošana būtu jāpanāk, samazinot režīmu

⁸ Gradācija ir VPS atņemšana dažiem produktiem (tikai vienai vai vairākām izcelsmes valstīm).

⁹ Šis ir vislabvēlīgākais VPS režīms. Apmēram 10 000 tarifa produkti (izņemot ieročus) vispār netiek aplikti ar nodokļiem, neņemot vērā šo produktu delikātumu.

¹⁰ Komisijas paziņojums Eiropas Savienības Padomei, Parlamentam un Ekonomikas un sociālo lietu komitejai « Par tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošanas nozares nākotni paplašinātajā Eiropā ». KOM(2003)648, galīgā versija, 2003. gada 29. oktobris.

skaitu, kuru patlaban ir pieci¹¹; ir jānosaka viens vienīgs režīms īpašā strādājošo tiesību aizsardzības veicināšanas režīma, īpašā vides aizsardzības veicināšanas režīma un īpašā narkotiku ražošanas un kontrabandas apkarošanas režīma vietā. Tādējādi VPS ietvaros darbosies trīs režīmi pašreizējo piecu vietā: vispārējais režīms, īpašais režīms mazattīstītajām valstīm un ilgtspējīgas attīstības un pārvaldības veicināšanas režīms. Vienkāršošanas nolūkos no saņēmējvalstu saraksta būtu svītrojamas arī tās valstis, kurām jau ir pieejamas Kopienas tirgus preferences ar brīvās tirdzniecības līgumu palīdzību. Kopiena, protams, nodrošinās, lai attiecīgās valstis neciestu zaudējumus, jo visi produkti, kuriem tiek piemērota VPS, iepriekš ir jāapstiprina ar nolīgumu. Pamatīgs darbs ir veicams izcelsmes noteikumu jomā, jo Komisijas *Zaļā grāmata* par «*Izcelsmes noteikumu nākotni preferenciālajos tirdzniecības režīmos*»¹² izraisīja debates. VPS reglamentam jāstājas spēkā cik drīz vien iespējams, lai tirgotāji varētu plānot savu darbu.

6.4. Padarīt gradāciju caurspīdīgāku un orientēt to uz galvenajām saņēmējvalstīm

Gradācija jāpiemēro tām saņēmējvalstu produktu grupām, kurām no konkurētspējas viedokļa Kopienas tirgū vairs nav vajadzīgs VPS atbalsts šo produktu eksportam. Gradācija nav sankcija, bet gan signāls, ka VPS ir izpildījusi savu uzdevumu, vismaz attiecībā uz šo valsti un šiem produktiem. Tātad gradācija ir cieši saistīta ar saņēmējvalstu ekonomiskās konkurētspējas jēdzienu.

Gradācija ir stimuls tām valstīm, kurās tā tiek piemērota, lai uzsvērtu ekonomikas diversifikāciju. Citām saņēmējvalstīm tā nozīmē plašāku priekšrocību klāstu, ko tās var gūt ar VPS palīdzību. Gradācijai ir arī nozīmīga loma tekstilizstrādājumu un apģērbu tirdzniecības plūsmas regulēšanā pēc MFA kvotu atcelšanas 2004. gada decembrī.

Gradācija tiks būtiski vienkāršota. Pašreizējo kritēriju (preferenciālā importa daļa, attīstības līmeņa indekss, eksporta specializācijas indekss) vietā tiks ieviests vienots un vienkāršots kritērijs: Kopienas tirgus daļa, kas izteikta kā preferenciālā importa daļa. Sadalījums «pa nozarēm»¹³, apakšgrupu veidošana VPS gradācijas mērķiem, tiks atcelts. Produktu grupas tiks noteiktas saskaņā ar Kombinētās Nomenklatūras¹⁴ «iedaļām». Šī sistēma ir ne tikai vienkārša, bet veidota tā, lai gradācijai tiktu pakļautas tikai dažas no lielākajām labumvguvējām valstīm¹⁵. Gradācija tiks piemērota tikai tām valstīm, kurās vismaz vienas nozares visi produkti ir konkurētspējīgi. Tādējādi mazajās saņēmējvalstīs, kas spēj konkurēt tikai ar dažiem produktiem, nekādā ziņā šiem produktiem gradācija netiks piemērota.

¹¹ *Bāzes VPS* (7 000 delikāto un parasto produktu), *EBA režīms* mazattīstītajām valstīm, divi īpašie režīmi «*sociālais*» un «*vides*» režīms, saskaņā ar kuriem tiek piešķirtas papildu preferences dažu valstu delikātajiem produktiem, kurām šis režīms ir piemērots (patlaban šāda VPS darbojas Moldovā un Šrilankā), un pašreizējais īpašais režīms cīņai pret narkotiku ražošanu un kontrabandu («*narkotiku*» režīms), ko var salīdzināt ar EBA («*Everything But Arms*») režīmu, kas tiek piemērots 12 valstīs.

¹² KOM 2003 (787) 2003. gada 18. decembris.

¹³ 7 000 produktu, kuriem piemērota VPS ir sadalīti pa 34 nozarēm.

¹⁴ Kombinētā Nomenklatūra ir Kopienas daļa starptautiskās Harmonizētās Sistēmas muitas nomenklatūrā, kuru pieņēmusi Pasaules Muitu organizācija un kura tiek izmantota 95% starptautiskās tirdzniecības darījumu. Abas nomenklatūras dalās 21 iedaļā (piemēram, tekstilizstrādājumi un apģērbi iekļauti 11. iedaļā).

¹⁵ No 178 valstīm, kurās tiek piemērota VPS, šādu valstu ir mazāk par desmit.

6.5. Noteikt jaunus ilgspējīgas attīstības un pārvaldības veicināšanas veidus

Ir apstiprinājies fakts, ka zināms skaits jaunattīstības valstu ir saskārušās ar specifiskām problēmām globalizētās ekonomikas kontekstā, kā piemēram, cīņu pret narkotikām vai šo valstu ekonomikas nepietiekama diversifikāciju. Sakarā ar mērķi novirzīt VPS uz valstīm, kurām tā ir visvairāk vajadzīga, jaunajai VPS shēmai būtu jāgarantē, lai jaunais veids pozitīvā veidā atbilstu specifiskajām attīstības vajadzībām un Habilitācijas klauzulai. Šīm papildu preferencēm būtu jābūt pieejamām visām jaunattīstības valstīm, kurām ir tādas pašas vajadzības attīstības veicināšanai.

Divi īpašie režīmi – strādājošo pamattiesību un vides aizsardzības veicināšanas režīmi (« sociālā » un « vides » klauzula) savā pašreizējā formā tiek maz izmantoti. Dažas saņēmējvalstis nav vēlējušās pakļaut savu sociālo likumdošanu, un it īpaši tās piemērošanu, stingrajam novērtējumam. Turklāt novērtēšanas procedūru ilgums un sarežģītība, iespējams, ir padarījusi šo sistēmu vēl nepievilcīgāku. Visbeidzot, vides režīms attiecas tikai uz tropiskajiem mežiem, un tādējādi aprobežojas tikai ar daļēju vides aizsardzību. Turklāt Apelācijas struktūra ir kritizējusi atbilstības kritēriju trūkumu īpašā režīma – cīņai pret narkotiku ražošanu un kontrabandu – piemērošanai.

Rezultātā, šķiet, ir pienācis īstais brīdis paplašināt ilgspējīgas attīstības un pārvaldības jēdzienu. Daudzās starptautiskās konvencijās un deklarācijās ir atzīta saikne, kas pastāv starp attīstību un cilvēktiesību, sociālo tiesību, vides aizsardzības un pārvaldības tiesību ievērošanu. Nespēja ievērot pamatnormas, kas ir precizētas dažādās starptautiskās konvencijās, jaunattīstības valstīm rada īpašas problēmas. Rezultātā ir pienācis īstais brīdis pozitīvi traktēt īpašās vajadzības attīstībai, piešķirot papildu VPS preferences tām jaunattīstības valstīm, kuras ir pievienojušās galvenajām starptautiskajām konvencijām.

Jaunais režīms ilgspējīgas attīstības veicināšanai aizstās novērtēšanu a priori, kas tika veikta pašreizējo veicināšanas pasākumu ietvaros, ar sistēmu, kas veicinās starptautisko konvenciju ratifikāciju un piemērošanu. Šis režīms tiks piešķirts tām saņēmējvalstīm, kuras būs ratificējušas starptautiskās normas attiecībā uz ilgspējīgu attīstību, ieskaitot cilvēka pamattiesību aizsardzības konvencijas (līgumi par politisko, sociālo un ekonomisko tiesību aizsardzības veicināšanu, spīdzināšanas, rasu un dzimumu diskriminācijas apkarošanu, sieviešu un bērnu tiesību aizsardzību), un konvencijas strādājošo tiesību aizsardzībai, kā arī dažas konvencijas attiecībā uz vides aizsardzību (piemēram, konvencija cīņai pret apdraudēto sugu kontrabandu, ozona slāņa aizsardzībai), un dažādas konvencijas cīņai pret narkotiku ražošanu un kontrabandu, kas noteikti ir galvenā prioritāte attīstības veicināšanai (skatīt iepriekš).

Šīs konvencijas satur drošus mehānismus, kuru novērtēšanu un īstenošanu veic attiecīgās starptautiskās organizācijas. Komisija ņems vērā šo kompetento starptautisko organizāciju novērtējumu un pēc tam sastādīs to valstu sarakstu, kuras ir tiesīgas izmantot šo veicinošo režīmu priekšrocības. Minētajām valstīm būs jāiesniedz oficiāls pieteikums, kurā norādīta būtiskākā informācija, kas apliecina tiesības iesniegt šādu pieteikumu. Kandidatūras varētu tikt izvirzītas, tiklīdz Padome pieņems jaunus VPS noteikumus, lai atļautu tām valstīm, kuras atbildīs jaunajiem kritērijiem attiecībā uz attīstības vajadzībām, izmantot šīs preferences, cik ātri vien iespējams. Tiks ieviesta ticama un efektīva atstādināšanas klauzula. Šīs klauzulas iniciators bija institucionālās struktūras (Komisija, dalībvalstis, Eiropas Parlaments)

un saskaņā ar to Komisija veiks izmeklēšanu, pēc kuras var sekot iespējama to valstu atstādināšana no režīma, kuras neievēros savas saistības, ko tās uzņēmušās konvenciju ietvaros.

6.6. Uzlabot izcelsmes noteikumus

Izcelsmes noteikumi ir galvenais priekšnoteikums preferenču izmantošanai, tomēr tie tika izstrādāti laikā, kad bija citāda ekonomiskā vide un atšķirīgi ražošanas apstākļi. Ņemot vērā nesenu veikto pētījumu (6.3. paragrāfā minētā *Zaļā grāmata*), ir atzīts par nepieciešamu grozīt šos noteikumus gan pēc formas (vienkāršošana), gan pēc būtības (kumulācijas noteikumu un kritēriju pielāgošana) un noteikt procedūras to izpildīšanas kontrolei.

Tika atzīts, ka šie noteikumi jāpadara elastīgāki. Tomēr nedrīkst izlaist no redzesloka attīstības veicināšanu arī citās jomās, ne tikai tirdzniecībā. Viens no mērķiem būs atvieglot izcelsmes izzināšanu, lai optimizētu preferenču izmantošanu. Sistēmu varētu uzlabot ar reģionālu kumulāciju, tādējādi veicinot reģionālo sadarbību starp saņēmējvalstīm. Komisija ir uzsvērusi, ka reģionālā integrācija ir nozīmīgs priekšnoteikums dienvidu valstu iesaistei starptautiskajā tirdzniecībā¹⁶. Šāda sadarbība VPS tika iekļauta jau pirms divdesmit gadiem, kad *de facto* tika ieviesta decentralizētāka pieeja attīstībai, veidojot reģionālu kumulāciju (ASEAN – Dienvidāzijas valstu apvienība, Andu un Centrālā Amerika, SAARC – Dienvidāzijas reģionālās sadarbības līguma valstis). Tiks izpētīta iespēja veidot starpreģionālu kumulāciju, pamatojoties uz dažādu reģionālo grupējumu iesniegtajiem pieprasījumiem. Šādos apstākļos kumulācijas atvieglošanu varētu plānot, veicot revīziju, kas būtu piemērota pašreizējiem apstākļiem.

6.7. Atjaunot pagaidu atcelšanas instrumentus, aizsardzības un pretkorupcijas pasākumus

Jaunās VPS rezultātā, pateicoties viskonkurētspējīgāko saņēmējvalstu gradācijai, daudz lielāks valstu skaits varēs bez jebkādiem ierobežojumiem izmantot arī citas preferences ne tikai tās, kas noteiktas VPS īpašajos noteikumos. Ir jāizstrādā jauna VPS pagaidu atcelšanas kārtība un aizsardzības klauzula, rēķinoties ar jaunajām aktualitātēm. Lai gan šie pasākumi ir piemērojami tikai izņēmuma gadījumos, sistēmas uzticamības vairošanas labad tie jāvienkāršo un jāpadara elastīgāki, īpaši negodīgas komercdarbības gadījumos.

Parasti Kopienas pretkorupcijas un finanšu interešu aizsardzības pasākumi, kas patlaban iekļauti VPS, ir tehniski ļoti droši. Komisija vēlas saglabāt šo drošības līmeni, bet uzskata, ka to reālais iedarbīgums būs atkarīgs no Komisijas (un dalībvalstu, kuru pārziņā ir VPS vadība) stipras politiskās gribas, jo šie pasākumi bez jebkādiem kompromisiem būs jāpiemēro ikreizes, kad tiem būs acīmredzams pamatojums.

Saņēmējvalstis arī nes atbildību par VPS vadību kopīgo interešu, tai skaitā savējo, vārdā. Tām vajadzētu nodibināt iedarbīgas un pielāgotas administratīvas struktūras,

¹⁶ Komisijas paziņojums Eiropas Savienības Padomei un Parlamentam «Tirdzniecība un attīstība: palīdzēt jaunattīstības valstīm izmantot tirdzniecības priekšrocības». KOM(2002) 513. galīgā versija, 2002. gada 18. septembris.

kuras garantētu izcelsmi apliecināšanu dokumentu derīgumu, kopš to sastādīšanas un izsniegšanas brīža.

7. NOBEIGUMS

Komisija iesniegs ilgtermiņa regulu projektus, kuru uzdevums būs nodrošināt šajā paziņojumā aprakstīto mērķu sasniegšanu. Komisija uzņemsies iesniegt šos priekšlikumus tādos termiņos, lai saņēmējvalstīm un tirgotājiem būtu laiks organizēt tirdzniecības plūsmu. Šāda kārtība līdztekus ikgadējai stabilitātei (kas nozīmē vairs neveikt ikgadējo gradāciju) ļaus stabilizēt VPS un līdz ar to padarīs to pievilcīgāku.

Jaunajai VPS jābūt spēkā desmit gadus, līdz 2015.gadam. Ņemot vērā pagātnes pieredzi, VPS būtu detalizēti regulāri jānovērtē reizi trijos gados, kā tas notiek patlaban, un jāievieš nepieciešamie uzlabojumi – piemēram, pamatojoties uz daudzpusējo sarunu, tādu kā Dohas programma, rezultātiem.

Rezultātā jaunā VPS regula, kura būtu jāpieņem uz trim gadiem, tiks iesniegta Eiropas Padomē, Eiropas Parlamentā un Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejā 2004. gada rudenī, lai stātos spēkā 2006. gada 1. janvārī.